

Ա. Ղ. Ա. Ի. Ն. Ի.

ԺԶ

Երկրորդ օրն առանց թշնամութեան անցաւ. Օրսոյ տունէն չեւաւ, և Պարրիչի նիններուն դուռն ինչուան իրիկուն գոց մնաց: Պահպանութեան համար ձգուած քանի մը զինուորները հրապարակին և գեղին շրջակայից մէջ վեր վար կը պտըտէին. իսկ գեղապետի փոխանորդն ալ իր պաշտօնին նշանազգեստը վրայէն չէր հաներ:

Ընթրիքի միջոց Աղաւնի ուրախութեամբ ցըցուց Օրսոյի նէվիլ օրիորդէն ընդունած հետեւեալ նամակը.

Ազնիւ Աղաւնի, մեծաւ գոհութեամբ իմացայ եղբորդ նամակէն որ ձեր թշնամութիւնները լմնցեր են. ընդունէ իմ ուրախակցութիւնս: Հայրս ալ Այալչիոյ չիրնար կենալ քանի որ եղբայրդ քովը չէ որ պատերազմներու վրայ խօսի և հետը որսայ: Այսօր ճամբայ պիտի ելլենք, և գիշերն աղագանիդ քով պիտի անցընենք, որուն նամակ մը տուիր մեզի: Իսկ միւս օր ժամը տասներմէկին ատենները պիտոր գամ քեզի՝ պրուշիտի համն առնելու, որ կ'ըսես թէ լեռը շինուածը քաղաքը շինուածէն շատ ազնիւ է:

Ողջ լեր, ազնիւ Աղաւնի.

Բարեկամդ

Լ. Ի. Պ. Ա. Ն. Է. Ա. Ի. Լ.

— Ըսել է որ իմ երկրորդ նամակս չէ ընդունած, զուրցեց Օրսոյ:

— Իր նամակին թուականէն կը տեսնես որ Լիւդիա ճամբան եղած պիտոր ըլլայ՝ քու նամակդ Այալչիոյ հասած միջոցը: Մէջը զրանք էիր որ չգայ հոս:

— Իմացուցի իրեն որ պաշարման վիճակի մէջ ենք: Կարծեմ մարդ ընդունելու ատեն չէ:

— Բէ՛հ. Անդղիացիք նորօրինակ մարդիկ են. ան իրիկունն որ Լիւդիոյ սենեակը պառկեցայ, ըսաւ ինծի որ կը ցաւէր թէ որ մեծ վրէժխնդրութիւն մը չտեսած Գորսիգայէն երթար: Թէ որ կ'ուզես, Օրսոյ, կ'ընայինք իրենց ներ-

կայութեան առջև մեր թշնամեաց տան վրայ յարձակմունք մը տալ:

— Գիտես, ըսաւ Օրսոյ, որ դու սխալմամբ կ'ըսես թէ անք ես. աղէկ զինուորական մը կ'ըլլայիր:

— Կ'ընայ ըլլալ: Հիմա երթամ պրուշիտն շինեմ:

— Աւելորդ է: Մարդ մը խրկելու է որ երթայ իմաց տայ իրենց ու խափանէ գալուստնին՝ քանի որ ճամբայ չեն ելած:

— Աս փոթորիկով մարդ կ'ուզես խրկել, որ հեղեղը առնէ տանի զինքը: Ի՛նչպէս կը ցաւիմ խեղճ աւագակներուն վրայ. աղէկ որ հաստ վերարկունք ունին: Գիտես ինչ կ'ընաս ընել, Օրսոյ. թէ որ փոթորիկը դադրի, վաղը առաւօտ մութն 'ի լոյս ճամբայ ելիր, որ կարենաս մեր բարեկամին քով հասնիլ քանի որ անոնք իրմէն չեն բաժնուած: Ապահովապէս կ'ընաս հասնիլ, որովհետեւ Լիւդիա միշտ ուշ կ'ելլէ անկողնէն: Կը պատմես հոս հանդիպած բաները, և թէ որ դիտաւորութիւննին դալ է, սիրով կ'ընդունինք զիրենք:

Օրսոյ հաւանեցաւ աս բանիս. և Աղաւնի քանի մը վայրկեան լռութենէ ետքը ըսաւ.

— Թերեւս կարծես որ կատակի համար ըսի որ կ'ընայինք Պարրիչի նիններուն տան վրայ յարձակիլ. բայց չես գիտեր որ մենք զօրաւոր ենք, մէկի դէմ երկուք ենք. որովհետեւ քանի որ քաղաքապետը պաշտօնէն կախեց զգեղապետը, բոլոր գեղացիք մեր կողմն են. կըրնանք զանոնք կտոր կտոր ընել. և դիւրին է առիթ մը գտնալ: Թէ որ ուզես կ'ընամ ես աղբիւրին քով երթալ և իրենց կ'ընենք ծաղր ընել. Պարրիչի նինքը դուրս կ'ելլեն... կամ թերեւս, որովհետեւ վատ մարդիկ են, իրենց պատահաններէն վրաս հրացան կը պարպեն, և անտարակոյս սխալ նշան կ'առնեն: Ա՛լ ան ատեն ուրիշ բան պէտք չէ. իրենք են առաջին կռուողը: Վնասը՝ պարզ յաղթութիւններուն է. որովհետեւ չփոթութեան մը մէջ ո՞վ կ'ընայ ըսել թէ սա անձը հրացան պարպեց:

Հաւտա՛, Օրսոյ, խօսքիս . սեւազգեստ դատաւորները կու գան՝ ճերմակ թըղ-թերը սևով կ'աղտոտեն, խել մը փուճ խօսքեր կ'ըսեն, և ծայրը բան չելլեր : Ծերունի աղուէսը կերպը կը գտնար ցո-րեկ ատեն աստղեր ցուցընելու անոնց : Ո՛հ, թէ որ քաղաքապետը վինչէնդէլ-լոյի առջևը չըլլար, հիմա անոնցմէ մէկ հատ մը պակաս եղած կ'ըլլար :

Աս խօսքերն անանկ պաղ արեամբ կ'ըսէր Աղաւնի՝ ինչպէս որ վայրկեան մը առաջ պրոռօչիոյի վրայ խօսեր էր : Օրսոյ ափշած՝ վախով մը կը նայէր քրո-ջը վրայ . ետքը ոտքի վրայ ելլելով,

— Աղաւնի, ըսաւ, վախեմ թէ դու սատանայ մըն ես կնոջ կերպարանք ա-ռած . բայց հոգ մի ըներ . թէ որ ես չկարենամ կախել տալ Պարրիչինինե-րը, ուրիշ կերպով մը կը հոգամ՝ զիրենք :

— Որչափ շուտ ըլլայ՝ այնչափ աղէկ է, պատասխանեց Աղաւնի հառաչելով : Ո՛ր ձին կը հեծնաս վաղը, Օրս՝ Անտոն :

— Սեւ : Ինչո՞ւ կը հարցընես :

— Որպէս զի գարի կերցընես :

Օրսոյ իր սենեակը քաշուեցաւ . Ա-ղաւնի պառկելու խրկեց զՍավերիա ու հովիւները, և մինակ մնաց խոհանոցին մէջ, ուր կը պատրաստէր պրոռօչիոն : Մերթ ընդ մերթ ականջ կը դնէր և կը սպասէր անհամբերութեամբ որ եղբայ-րը պառկի : Երբոր յուսաց որ քուն ե-ղած կ'ըլլայ, դանակ մը առաւ ձեռքը, փորձեց նայեցաւ սուր ըլլալը, և զգու-շութեամբ մը պարտէզն ելաւ, ուր ցան-կապատ, տեղւոյ մը մէջ դրած էին ձիե-րը . որովհետեւ Գորսիգայի ձիերը ախո-ռը չեն դրուիր, սովորաբար դաշտի մէջ կը թողուն ձիերը, ուր պէտք է իրենց սնունդը գտնան և ցրտէն ու անձրեւէն պաշտպանուին : Աղաւնի նոյնպիսի ըզ-գուշութեամբ ցանկապատ տեղը մը-տաւ, և մեղմ՝ ձայնով մը սուլածին պէս՝ ձիերը քովը ժողվուեցան, որոնց ստէպ հաց ու աղ կը տանէր : Երբոր սև ձին քովը մօտեցաւ, ուժով մը բաշէն բռ-նեց և ականջը դանակովը ճգրեց : Կեն-դանին սաստիկ մը ցատքեց ու փախաւ՝ սուր ձայնով մը պոռալով : Աղաւնի սիր-

տը գոհ երբոր պարտէզը կը դառնար, Օրսոյ բացաւ պատուհանն ու Ո՛վ է ան՝ պոռաց : Աղաւնի լսեց որ Օրսոյ կը լե-ցընէր հրացանը . բարեբաղդաբար պար-տիզին դուռը մուծէն ծածկուած էր : Քիչ ատենէն եղբօրը սենեակը լոյս տե-սաւ . մէկէն ցանկին դուռը գոցեց, և պատերուն քովէն քաշելով, որպէս զի զգեստը ծառերուն մուծ տերևներուն հետ խառնուելով՝ չտեսնուի, Օրսոյէն առաջ կը ցաւ խոհանոցը հասնիլ :

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Աղաւնի :

— Ինձի երեցաւ, պատասխանեց Օր-սոյ, որ պարտիզին դուռը կը բանան :

— Անկարելի բան է . շունը հաջած կ'ըլլար : Բայց թէ որ կ'ուզես նէ, եր-թանք տեսնենք :

Օրսոյ շրջան մը ըրաւ պարտիզին մէջ, և տեսնելով որ արտաքին դուռն աղէկ դոցուած է, քիչ մը ամօթով մնաց ու սկսաւ դէպ 'ի սենեակն երթալ :

— Ուրախ եմ, ըսաւ Աղաւնի, որ կը խոհեմնաս, ինչպէս որ վիճակդ կը պա-հանջէ :

— Դու զիս կը կատարելագործես, պատասխանեց Օրսոյ : Գիշեր բարի :

Առաւօտն արշալուսոյն Օրսոյ ոտ-քի վրայ էր՝ պատրաստ ճամբայ ել-լելու . և աճապարելով սուրճ խմելու միջոցը՝ հովիւ մը գնաց թամբելու սև ձին : Այդ մարդը չկրցաւ սանձ դնել կենդանւոյն բերնին, որովհետեւ գիշե-րուան վերքին ցաւը կրելով ու միւս ա-կանջին համար վախնալով՝ ձին վեր կը ցատքէր, կիցեր կը զարնէր, կը խխը-նար, միով բանիւ՝ ըրածը չէր մնար :

— Քեզ տեսնամ՝ շուտ ըրէ, աղաղա-կեց Օրսոյ :

— Ա՛հ, Օրս՝ Անտոն, ա՛հ, Օրս՝ Ան-տոն, պոռաց հովիւը :

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Աղաւնի :

Ամենքը ձիուն քով մօտեցան, և ա-նոր ճգրած ականջը տեսնելով՝ բարկու-թիւնէն միաբերան պոռացին : Գիտ-նալու է որ Գորսիգացոց մէջ թշնա-մւոյն ձին վիրաւորելը՝ վրէժխնդրութիւն և մահուան սպառնալիք է . և կ'ըսեն թէ հրացանի հարուած մը միայն կըր-

նայ այդ յանցանքը սրբել: Թէպէտ Օրսոյ ուրիշներէ աւելի նուազ կը զգար այդ նախատինքը՝ երկար ատեն ցամաք երկիր ապրած ըլլալով, սակայն թէ որ այդ վայրկենին Պարրիշիններուն կողմէն մէկը դիմացն ելած ըլլար, հաւանական էր որ մէկէն վրէժը առնէր: — Վատ անզգամներ, ըսաւ Օրսոյ. խեղճ կենդանիէն վրէժնին կ'առնեն, և չեն համարձակիր դիմացս ելլելու:

— Ի՞նչ բանի կը սպասենք, պոռաց Սղանի սաստկութեամբ. կու գան ատուք գրգռելու զմեզ, ձիերնիս վիրաւորելու, և մենք անշարժ պիտի կենանք: Մարդիկ էք դուք:

— Վրէժխնդրութիւն, պատասխանեցին հովիւները: Ձին գեղին մէջ պըտըտընենք, և տուններնուն վրայ յարձակինք:

— Իրենց աշտարակին մօտ յարդնոց մը կայ, ըսաւ Բօլոյ կրիֆֆոյ. մէկէն բռնկցընել կու տամ ես անիկայ: — Ուրիշ մը կ'ուզէր երթալ եկեղեցւոյն զանգակատան սանդուխը բերել. երրորդ մըն ալ կ'ըսէր, գերանով մը՝ որ հրապարակին վրայ կը գտնուէր, Պարրիշիններուն դուռը կոտորել: Ան միջոցին Սղանի ըսաւ իր արբանեկաց որ գործի ձեռք զարնելէ առաջ ամենուն մէյմէկ մեծ դաւաթով անխոնախառն ըմպելիք պիտի տար:

Սակայն ինչ տպաւորութիւն որ յուսացած էր Սղանի որ այդ գէպքն ընէր Օրսոյի վրայ, չտեսնուեցաւ վրան. որովհետեւ վատ և ցած վրէժխնդրութիւն մը սեպելով՝ սկսաւ արհամարհել իր թըշնամիքը, և կ'ըսէր մտքէն թէ այդպիսի անձինք արժանի չեն իրեն հետ կուուելու: Երբոր հովիւներուն ձայնը քիչ մը ցածցաւ, իմացուց Օրսոյ անոնց որ իրենց դիտաւորութիւններն մէկդի ձգեն, և թէ արդարութիւնն իր ձիուն ականջին վրէժը պիտի առնէր: — Ես եմ հոս տէրը, խստութեամբ մը վրայ բերաւ, և կ'ուզեմ որ հնազանդիք ինծի: Ով որ դեռ խօսք կը բանայ սպաննելու կամ այրելու, ես կը սպաննեմ զանիկայ: Թամբեցէք մոխրագոյն ձին:

— Ի՞նչ, ըսաւ Սղանի Օրսոյի՝ մէկդի քաշելով զինքը, այդպէս թող կու տաս որ նախատեն զմեզ: Հօրերնուս կենդանութեան ատեն՝ Պարրիշինները բռնաւ չէին կրնար համարձակիլ մեր կենդանիները վիրաւորելու:

— Ես քեզի խօսք կու տամ որ պիտի զղջան. բայց զինուորաց և բանտապանաց կ'իյնայ պատժել անանկ վատ մարդիկն որ կենդանեաց վրայ միայն երթալու կը համարձակին: Ըսի արդէն քեզի, արդարութիւնը պիտի վրէժս առնէ անոնցմէ... ապա թէ ոչ... կը ցուցնեմ քեզի թէ որո՞ւ որդին եմ:

— Համբերութիւն, զուրցեց Սղանի հառաչանք:

— Աղէկ գիտնաս, քոյր իմ, չարունակեց Օրսոյ, որ եթէ 'ի դարձիս իմանամ որ Պարրիշիններուն դէմ բան մը ըլլուեր է, ոչ երբէք կը ներեմ քեզի: — Ետքը աւելի անոյշ ձայնով մը ըսաւ. Շատ հաւանական է որ հազարապետն ու աղջիկը հետս կը բերեմ հոս. նայէ որ իրենց սենեակները կարգի դրուին, նախաճաշն աղէկ ըլլայ, միով բանիւ՝ հիւրերնիս շատ գէշ բնակարան մը չգտնեն տուններնիս: Ե՛կ համբոյր մը տուր. քեզ տեսնամ հանդարտ կենաս. ահա մոխրագոյն ձին պատրաստ է:

— Օրսոյ, ըսաւ Սղանի, թող չեմ տար որ մինակ երթաս:

— Մարդու պէտք չունիմ, պատասխանեց Օրսոյ, և ապահով եղիր որ թող չեմ տար որ ականջս կտրեն:

— Ո՛հ, անկարելի է որ պատերազմի միջոց թողում որ առանձին երթաս: Է՛ Բօլոյ կրիֆֆոյ, ձիան ֆրանսէ, Մէմֆոյ, հրացաննիդ առէք. եղբօրս ընկերութիւն պիտի ընէք:

Քիչ մը ատեն հակառակելէ ետքը, Օրսոյ զիջաւ Սղանի, և հովիւներէն զանոնք ընտրեց՝ որոնք ամենէն աւելի պոռացեր էին Պարրիշիններուն վրայ յարձակելու. ետքը տուած պատուէրները նորէն կրկնելով քրոջն ու մնացող հովիւներուն, ճամբայ ելաւ, և խտտոր ընթացք մը բռնեց՝ Պարրիշիններուն տանն առջևէն չանցնելու համար:

Բիէզըրանէրայէն ելան և արագու-
թեամբ ձիերնին կը վազցընէին . երբոր
զետակ մը հասան, ծերունի Բօլոյ կրիֆ-
ֆոն շատ մը խողեր տեսաւ, որոնք տրդ-
մին մէջ թաւալեր էին և կը վայլէին
արևն ու ջրին զովութիւնը : Մէկէն նը-
շան առաւ ամենէն գէր խողին, և հրա-
ցանը պարպածին պէս՝ սպաննեց զա-
նիկայ : Կենդանւոյն ընկերքն անմիջա-
պէս կայծակի պէս երազութեամբ փա-
խան, և թէպէտ միւս հովիւն ալ հրա-
ցան պարպեց վրանին, բայց անոնք ան-
ջնաս ազատեցան անտառի մը մէջ :

— Ողորմելի մարդիկ, զուրցեց Օր-
սոյ . խողերը վարազ կը կարծէք :

— Չէ, Օրս՝ Անտոն, պատասխանեց
Բօլոյ կրիֆֆոյ, անանկ չէ, հապա այդ
խողերը փաստաբանինն են, ձիուն ա-
կընջին փոխարէնն ըրինք :

— Ձեզի պէս անզգամներ, աղաղա-
կեց Օրսոյ բարկութենէն կրակ կըտ-
րած, դուք ալ մեր թշնամեաց ըրած
ցածութեանը կը նմանիք : Գացէք քո-
վէս . ձեզի պէտք չունիմ . դուք խողե-
րուն հետ կռուելու կտրիճ էք : Կ'եր-
դուննամ որ եթէ յանդըգնիք հետս
գալու, գլուխնիդ կը ջախջախեմ :

Երկու հովիւները պաղ մնացին ու
իրարու կը նայէին : Օրսոյ ոտքին մըտ-
րակներովը ձիուն փորին զարկաւ, և
աներևոյթ եղաւ :

— Տեսար հիմա, ըսաւ Բօլոյ կրիֆֆոյ՝
ընկերովը . եկուր սիրէ աս մարդիկներն
որ այս կերպով կը վարուին հետդ : Ա-
տոր հայրը, հաղարապետը, սրդողեցաւ
քեզի՝ անգամ մը փաստաբանին վրայ
հրացան շտկելուդ համար . . . անխելք
եղար որ չպարպեցիր : . . . Իսկ որդին . . .
տեսար ինչ ըրի իրեն համար . . . կը
սպառնայ գլուխս ջախջախել, ինչպէս որ
կը ջախջախեն դո՛ւմէ անօթ մը որ ալ
մէջը գինի չկրնար պահել : Ահա ասանկ
բաներ կը սորվին ցամաք երկիր, Մէմ-
մոյ :

— Անանկ է . և թէ որ իմացուի որ
դու սպաններ ես այդ խողը, դատաս-
տան կը բանան վրադ, և Օրս՝ Անտոն
չուզենար պաշտպանել զքեզ դատա-
ւորաց առջին, և փաստաբանին ստակ
տալ : Բարեբաղդաբար մարդ չտեսաւ
զքեզ, և սրբուհի Նէկա վտանգէն խա-
լըսեց զքեզ :

Քիչ մը ատեն մտածելէն ետքը, եր-
կու հովիւներն որոշեցին որ ամենէն ա-
ւելի խոհեմ ճամբան խողը փոսի մը
մէջ նետելն էր . ինչպէս որ ըրին . բայց
իւրաքանչիւրը մէյմէկ մեծ կտոր մէկզի
դնելով խեղճ խողին մտէն, որ տէլլա
Ռէպպիաներուն և Պարրիչիններուն ա-
տելութեանը զոհ եղեր էր :

Կը շարունակուի :

ՏԵՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Ո Ց Մ Ե Ծ Ա Ց

Բ Ա Ս Ե Ն

Յերկուս բաժանի գաւառդ 'ի վերին և 'ի Ստորին . սա յարեւելից վերնոյն .
բնական դրիւքն զանազանին յիրերաց, այնու զի վերինն ծայր 'ի ծայր համօրէն
տարածութեամբն տափարակ է այնպիսի յորում չերևի և ոչ բլուր մի դուզնա-
քեայ՝ որ արդեւ հայեւոյ լինիցի կողմանէ 'ի կողմն, բաց յոստոյ մի լերինն Ծիրա-
նեաց՝ որ 'ի հիւսիսոյ երկայնեալ ձգի 'ի դաշտ անդր լայնածաւալ : Իսկ Ստորինն